

KRAJOWE I MIĘDZYNARODOWE ASPEKTY OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Edukacja
Prawna

PRAWA CZŁOWIEKA

to zespół norm, określających wolności i prawa przysługujące każdej osobie ze względu na sam fakt bycia osobą. Ich źródłem jest niezbywalna i przyrodzona godność człowieka. Każda osoba oraz władze publiczne są zobowiązane do poszanowania oraz ochrony praw i wolności przyznanych prawem.

PRZYSŁUGUJĄ KAŻDEMU BEZ WZGLĘDU NA, MIĘDZY INNYMI: RASĘ, PŁEĆ, JĘZYK, WYZNANIE, PRZEKONANIA POLITYCZNE, POCHODZENIE NARODOWE I SPOŁECZNE, MAJĄTEK.

PRAWA CZŁOWIEKA SĄ:

- PRZYRODZONE
- POWSZECHNE
- NIEZBYWALNE
- NIENARUSZALNE
- NATURALNE
- NIEPODZIELNE

ZADANIE 1

Wyjaśnij pojęcia: przyrodzone, powszechne, niezbywalne, nienaruszalne, naturalne, niepodzielne.

ZADANIE 2

Wyjaśnij, co to znaczy, że prawa człowieka dotyczą każdego?
Wskaż podmioty, których mogą dotyczyć prawa człowieka na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

PRAWA CZŁOWIEKA

Prawa człowieka wynikają z przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka. Władza ma obowiązek podejmowania wszelkich działań, zarówno mających na celu urzeczywistnienie i ochronę praw człowieka, jak również jest zobowiązana do powstrzymywania się od działań ingerujących w życie społeczeństwa, naruszających wolność człowieka.

Prawa człowieka mogą być ograniczane jedynie w ściśle określonych sytuacjach, wskazanych w konstytucjach i aktach prawa międzynarodowego, np. w trakcie stanu klęski żywiołowej, wojny, zagrożenia wartości.

WYJĄTEK !

Nieemożliwe jest ograniczanie praw absolutnych, jak zakaz tortur i niewolnictwa.

ZADANIE 3

Wyjaśnij, czym różnią się prawa od wolności człowieka?

IMPORTANT!

Wyróżnia się dwa systemy ochrony praw człowieka: uniwersalny (powszechny, ogólnoświatowy) i krajowy.

KRAJOWY SYSTEM OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

W Polsce prawa i wolności człowieka zostały określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. w rozdziale II. Na władzy publicznej ciąży obowiązek stworzenia i zagwarantowania przestrzegania systemu ochrony praw człowieka w Polsce. Wskazana ochrona powinna obejmować działania prewencyjne, czyli zapobiegające wystąpieniom naruszeń praw człowieka, jak również działania sankcyjne, których celem jest wymierzanie kary za ich nadużycie.

W Polsce ochroną praw człowieka i obywatela zajmuje się Rzecznik Praw Obywatelskich. Jak stanowi Konstytucja RP w art. 208 - 212, Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych.

Jego kadencja trwa 5 lat. Jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu.

Wymienić należy również instytucję Rzecznika Praw Dzieci, którego celem jest ochrona praw dzieci, wynikających z aktów prawnych krajowych i międzynarodowych. Rzecznik Praw Dziecka powinien działać mając na względzie prawa i obowiązki rodziców.

Podstawowymi cechami powyższych rzeczników są: niezależność od organów państwowych i niezawisłość w swojej działalności.

ZADANIE 4

Wymień prawa i wolności człowieka, wynikające z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

ZADANIE 5

Wymień środki ochrony praw człowieka, wynikające z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

MIĘDZYNARODOWY SYSTEM OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Najważniejsze akty prawne:

- Powszechna deklaracja praw człowieka
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Socjalnych i Kulturalnych
- Karta Narodów Zjednoczonych
- Europejska Konwencja Praw Człowieka
- Konwencja o prawach dziecka
- inne konwencje szczególne i protokoły dodatkowe do powyższych regulacji

Najważniejszą rolę w systemie ochrony praw człowieka odgrywa Organizacja Narodów Zjednoczonych. Została założona w 1945 r. i za podstawowy cel przyjęła ochronę praw i wolności osoby. Obecnie do ONZ przynależą 193 państwa. Dzięki jej działalności powstał tzw. uniwersalny system praw człowieka.

CIEKAWOSTKI

#1 Jedynym państwem, który nie ratyfikował Konwencji o prawach dziecka są Stany Zjednoczone.

#2 W art. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) wciąż jest zapis o możliwości pozbawienia życia osoby skazanej prawomocnym wyrokiem sądowym (tzw. kara śmierci). Wynika to z faktu braku nowelizacji tekstu konwencji od momentu powstania. Zakaz wykonywania kary śmierci wprowadzono jednak w protokole do EKPC nr 6 z 1983 r. oraz protokole nr 13 z 2002 r.

GENERACJE PRAW CZŁOWIEKA

Prawa człowieka I generacji -
prawa obywatelskie i polityczne
(np. prawo do życia, prawo do wolności)

Prawa człowieka II generacji -
gospodarcze, społeczne i kulturalne
(np. prawo do pracy, prawo do nauki)

Prawa człowieka III generacji -
prawa solidarnościowe/kolektywne
(np. prawo do życia w pokoju)

ZADANIE 6

Podaj inne przykłady praw w każdej generacji.

KLUCZ ODPOWIEDZI

ZADANIE 1

- powszechny** - są takie same dla każdego człowieka
- przyrodzone** - istnieją niezależnie od prawa i woli władz publicznych, ze względu na sam fakt bycia osobą, która posiada godność
- niezbywalne** - nie można się ich zbyć, nikt nie może nam ich zabrać (w tym władza)
- nienaruszalne** - nie można ich dowolnie, swobodnie regulować, niezależne od władzy publicznej
- naturalne** - ich źródłem jest godność człowieka, a nie decyzja organu lub innych osób
- niepodzielne** - wszystkie prawa stanowiąca całość, której nie można modyfikować, rozdzielać

ZADANIE 2

Prawa człowieka dotyczą każdego, czyli wszystkich obywateli w danym państwie, ale również cudzoziemców, bezpaństwowców (osób nieposiadających obywatelstwa żadnego państwa). Osoby przebywające w Polsce, które nie mają polskiego obywatelstwa podlegają pod krajowy system ochrony praw człowieka i mogą domagać się poszanowania ich praw na danym terytorium, zgodnie z obowiązującymi tam regulacjami prawnymi. Ponadto, prawa człowieka przynależą mu niezależnie od jego przymiotów, pochodzenia etnicznego, wieku, płci i zamożności. Przemawia za tym zasada powszechności praw człowieka (patrz zad. 1).

ZADANIE 3

- Prawa człowieka** - człowiek jako podmiot prawa ma prawo żądać realizacji swoich praw, ich ochrony i poszanowania, a władza publiczna ma obowiązek podjąć odpowiednie działania w tym zakresie.
- Wolności człowieka** - są to zobowiązania państwa (władzy publicznej) do powstrzymywania się od wszelkiego rodzaju działań, które wpływałyby na określone obszary życia człowieka.

ZADANIE 4

Wybrane prawa i wolności wynikające z Konstytucji RP (łącznie jest ich 33):

prawo do życia, wolność od eksperymentów naukowych bez zgody poddanej im osoby, wolność od tortur, okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania, wolność od stosowania kar cielesnych, prawo do nietykalności osobistej, wolność osobista, prawo osób zatrzymanych do humanitarnego traktowania, prawo do bycia poinformowanym o powodach zatrzymania, prawo do odszkodowania za bezprawne zatrzymanie lub pozbawienie wolności, prawo do obrony we wszystkich stadiach procesu, prawo do sądu, prawo do ochrony prywatności, prawo decydowania o własnym życiu osobistym, prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, wolność poruszania się, wolność sumienia i wyznania, wolność słowa, itd.

ZADANIE 5

- **art. 45 Konstytucji RP** - prawo do sądu • **art. 77 Konstytucji RP** - prawo do wynagrodzenia za szkody wyrządzone niezgodnym z prawem działaniem organów władzy publicznej • **art. 78 Konstytucji RP** - prawo do zaskarżania decyzji i orzeczeń - zasada dwuinstancyjności postępowania • **art. 80 Konstytucji RP** - wniosek do Rzecznika Praw Obywatelskich • **art. 79 Konstytucji RP** - skarga konstytucyjna

ZADANIE 6

- prawa pierwszej generacji** - np. bierne i czynne prawo wyborcze, prawo zrzeszania się, prawo do wyrażania swoich opinii, prawo do udziału w życiu publicznym, wolność myśli
- prawa drugiej generacji** - np. prawo do wynagrodzenia, prawo do udziału w życiu kulturalnym, prawo do ubezpieczenia społecznego, prawa socjalne
- prawa trzeciej generacji** - np. prawo do rozwoju, prawo do bezpiecznego środowiska, prawo do korzystania ze wspólnego dziedzictwa ludzkości